

ELITISM FOR ALL
ARTREPUBLIC

MỘT ĐIỂN NGÔN MỚI

ARTHUR DE VILLEPIN, DANH VÕ, ĐÀO TRỌNG LỮU, ANDY CAO,
GANG OF FIVE, HOM NGUYEN, TIA-THỦY NGUYỄN, CÔNG TRÍ,
LÊ BÁ ĐẰNG, RICHARD STREITMATTER-TRAN, DZŨNG YOKO

GANG OF FIVE - MỞ CỬA VÀ BƯỚC TIẾP

(Trích bài viết giám tuyển, nằm trong catalogue của triển lãm Lạc bước Tân kỳ)

BÀI: LÊ THUẬN UYÊN

GANG OF FIVE - MOVING FORWARD

WRITTEN BY LÊ THUẬN UYÊN

There are many reasons for organizing an exhibition, and in my short journey as a curator, the chances of working with an artist or on a project came like blessings. And for the Gang of Five's, it was pure coincidence. The curiosity about a very famous yet mysterious⁽¹⁾ group of painters, was a departure point for my interest in the project. A group, maybe not incredibly acclaimed but could be considered well-known, which did not have an artist statement and was different in both personality and artistic characteristic. The only thing binding them together was the social condition.

In the first half of '80s, when the rigid orthodoxy and indoctrination of Socialist Realism with propaganda and illustration paintings⁽²⁾ were pervading the art scene in North Vietnam, individuals who wanted to cast away the existing constraint subjecting Vietnamese art to limited ideological and geographical boundaries shared empathy with one another. This in turn pulled them closer. Moreover, as Vietnam was struggling to rebuild after decades of war, it was difficult for painters to make a living from their works. Naturally, young painters would gather to work together, creating space and supporting one another. It was fortunate for these five painters that in the twilight moment of the art scene in which culture had been subdued for many years, the freshness brought about by Gang of Five almost immediately caught attention and were well-received.

Revisiting recent art history, it is

Có nhiều lý do để thực hiện một cuộc triển lãm, và trong hành trình giám tuyển ngắn ngủi của tôi thì mỗi lần làm việc với một nghệ sĩ hay một dự án là một lần cái duyên đưa đẩy. Đối với triển lãm về nhóm Gang of Five cũng vậy, hoàn toàn là sự tình cờ. Máu liều cùng sự tò mò về một nhóm họa sĩ nổi tiếng vô cùng nhưng lại gần như không có thông tin, tư liệu nghiên cứu nào đào sâu về hoạt động của họ đã thôi thúc tôi tham gia vào quá trình xây dựng triển lãm Lạc bước Tân kỳ. Một nhóm họa sĩ⁽¹⁾ – tuy tên tuổi không phải quá lẫy lừng nhưng cũng đủ để gọi là có danh có tiếng – không có tuyên ngôn, khác nhau từ tính cách tới cá tính nghệ thuật, duy chỉ có một chất kết dính duy nhất đó là thời cuộc.

Nửa đầu thập niên 80, khi khuôn mẫu tư tưởng Chủ nghĩa Xã hội với nghệ thuật minh họa và tranh cổ động⁽²⁾ vẫn bao trùm không gian nghệ thuật miền Bắc Việt Nam, mong muốn gỡ bỏ những ràng buộc của nghệ thuật dòng chính đã không còn thích ứng với nhu cầu biểu hiện cảm xúc hay suy nghiệm về xã hội đương thời đã kéo những con người đồng điệu về tâm hồn đến với nhau. Bên cạnh đó, điều kiện xã hội trước và ngay sau Đổi Mới còn nhiều khó khăn, không đảm bảo được việc các họa sĩ có thể “sống với nghệ”. Chính vì lẽ đó, theo bản năng, vô cùng tự nhiên, các họa sĩ trẻ tụ họp lại cùng nhau sáng tác, tạo không gian sinh hoạt nghệ thuật và hỗ trợ lẫn nhau. Duyên may nữa là sự xuất hiện ở thời điểm “tranh tối tranh sáng” khi phong cảnh nghệ thuật sau nhiều năm bị cào bằng, yếu tố mới mẻ mà Gang of Five mang lại gần như ngay lập tức được chú ý và đón nhận.

(1) Trong bài viết có những chỗ người viết dùng thuật ngữ “nghệ sĩ” lúc dùng “họa sĩ”. Việc sử dụng như vậy là có chủ đích bởi hai lý do chính sau: Một – có những họa sĩ sáng tác chủ đạo bằng ngôn ngữ hội họa và bản thân họ định danh mình như vậy, Hai – thời kỳ các họa sĩ bắt đầu thực hành, danh xưng nghệ sĩ thị giác có lẽ chưa tồn tại, hoặc chưa thịnh hành bởi quan niệm về nghệ thuật thời đó giới hạn ở hai ngôn ngữ chính là hội họa và điêu khắc. Có thể tóm tắt rằng, từ “họa sĩ” được sử dụng phục vụ việc phân ánh tính thân của khung thời gian được nhắc đến, còn “nghệ sĩ” được người viết sử dụng để khái quát hoá thực hành/ vị trí của cá nhân được nhắc đến trong tiến trình phát triển chung của nghệ thuật (không chỉ dừng lại ở hội họa).

(2) Đóng vai trò là công cụ vận động, cổ vũ tinh thần thi đua yêu nước, thi đua sản xuất; khơi dậy các vấn đề thời sự, trách nhiệm của công dân; thường khắc họa con người mang dáng dấp chắc khỏe trong khung cảnh đất mẹ tươi sáng, tích cực

(1) In spite of their fame and popularity, there is little research/ information on their activities/ artistic significances as a group
(2) Referring to works that depict glorious views of the motherland, of economic and political triumphs; favour figurative representations of workers and peasants; promote citizen responsibilities and contribution towards nation building; convey the strength and wisdom of its leaders.

Nhìn lại lịch sử nghệ thuật Việt Nam mấy thập niên gần đây, tinh thần bằng hữu thể hiện rõ là nền móng vững chãi cho sự tồn tại và phát triển của nghệ thuật, đặc biệt trong điều kiện hạ tầng văn hóa còn thiếu hụt⁽³⁾. Chính mối liên kết này đã giúp các nghệ sỹ điều phối nguồn lực (cả nhân sự lẫn đóng góp về mặt tài chính) ở một mức độ khó có thể quy đổi thành giá trị tiền bạc; tạo nên tảng cho việc trao đổi, chất vấn cũng như thúc đẩy sự phát triển của ngôn ngữ nghệ thuật, cho sự hình thành của các không gian, cho việc phối hợp thực hiện các dự án, đóng góp vào tiến trình thay đổi của nền nghệ thuật địa phương. Cấu trúc hoạt động nói trên được duy trì bởi lòng tin. Và lòng tin này được hình thành dựa trên một số yếu tố như có chung gu thẩm mỹ, trải nghiệm tương đồng, cùng chí hướng và đích đến, sự tôn trọng tài năng hay kinh nghiệm của nhau... Không mặc định sẵn có mà phải mất thời gian mới đạt được sự tin tưởng này. Và nó liên tục được củng cố, thử thách qua năm tháng. Quá trình thành lập cũng như duy trì Gang of Five diễn ra cũng bởi chất dẫn nói trên. Xuất phát từ mong muốn nuôi dưỡng đam mê hội họa mà các họa sỹ tổ chức cùng bày tranh⁽⁴⁾ tại nhà riêng, sau đó mời các họa sỹ đàn anh tới nhận xét và trao đổi về nghệ thuật. Từ một nhóm đồng các sinh viên mới ra trường, sau một thời gian ngắn, chỉ còn vài người (trong đó có năm họa sỹ) vẫn tiếp tục thực hành. Sự tin tưởng ở những thế hệ đi trước⁽⁵⁾ có lẽ giúp năm họa sỹ vững tin sáng tác trên con đường riêng của mình; và ngược lại, sự kỳ vọng, yêu mến tài năng trẻ của các tiền bối đã thành ‘bà đỡ’ cho triển lãm đầu tiên của nhóm năm 1990 cũng như sự chú ý của một số kênh truyền thông tới triển lãm này.

Khác với một “art collective”⁽⁶⁾ (một nhóm nghệ thuật đồng nhất về mặt sáng tác) – hiểu trong diễn ngôn lịch sử nghệ thuật thế giới – Gang of Five, theo một số quan sát⁽⁷⁾, không mang tinh thần của một nhóm nghệ thuật tập hợp với tiêu chí sáng lập nên một

(3.) Theo nhìn nhận của hai giám tuyển trong khu vực Đông Nam Á là Vera Mey và Zoe Butt, có một “hệ sinh thái của sự thiếu hụt hạ tầng văn hóa” tồn tại ở một số địa phương không chỉ riêng Việt Nam, đặc trưng bởi: “sự thiếu hụt đầu tư của nhà nước (hay bất kỳ) nguồn tài trợ nào; sự chủ động lãng quên lịch sử thể hiện qua các hoạt động phá hủy ký ức – dỡ bỏ, đóng băng những thư viện lưu trữ, không gian công cộng, kiến trúc; sự hao mòn hiện hữu của các giá trị văn hóa; việc nhìn nhận tự do biểu hiện như một mối đe dọa, có thể mang lại những hệ quả chính trị tiêu cực.” Trích dẫn từ: Vera Mey “We’re in This Together,” *A Year of Conscious Practice*, accessed December 15, 2017, <http://ayearofconsciouspractice.com/texts/were-in-this-together>.

(4.) Những năm 80s ở Hà Nội, các không gian nghệ thuật tư nhân chính thống chưa hình thành, các họa sỹ trẻ khó có cơ hội được bày tác phẩm tại các không gian của nhà nước, của Hội Mỹ thuật. Như vậy, các nguồn hỗ trợ nghệ sỹ trẻ, ngoài việc học hỏi lẫn nhau và học từ thế hệ đi trước, là không có; mối liên hệ giữa người thực hành và khán giả hay thị trường nghệ thuật không tồn tại.

(3.) As highlighted by Singapore-based curator Vera Mey and Saigon-based curator Zoe Butt, there is an “ecology of cultural lack” evident in but not exclusive to Vietnam, characterized by: “a dearth of state (or any) funding; active historical amnesia through destruction of memory—archival, architectural or otherwise; visible and violent impoverishment; and freedom of expression in public existing as a real threat with political ramifications.” Vera Mey “We’re in This Together,” *A Year of Conscious Practice*, accessed December 15, 2017, <http://ayearofconsciouspractice.com/texts/were-in-this-together>.

4. In the 80s in Hanoi, the orthodox privately owned art spaces have not yet been

evident that friendship has been a remarkable force that has held up the Vietnamese art scene over the years despite the presence of an “ecology of cultural lack”⁽³⁾. Friendships in the arts allow practitioners to mobilize resources that may be unquantifiable in monetary terms, enable them to create room for artistic languages to be challenged and developed, art spaces to be formed, projects to be realized, and infrastructural platforms to be built. Such friendships are sustained through a system of trust. This trust may be founded on various bases: shared aesthetics, shared experiences, common goals, respect for each other’s talent or expertise, and so on. It is gained, not given. It is consolidated and tested with time, not permanent. The process of establishing and maintaining Gang of Five also happened thanks to such impulse. Motivated by the desire to “keep their flame”, the young artists held exhibitions at their houses⁽⁴⁾ and invited senior artists to comment and exchange ideas. From a large group of fresh graduates, after a short time, only the five were still pursuing their practices. The respect for and trust in the older generations⁽⁵⁾ might have pushed the five artists to diligently follow their own paths; at the same time, the hope and affection for young talents of the seniors also supported the first exhibition of the group in 1990 and brought attention from media channels to it.

Unlike an “art collective”⁽⁶⁾ – as widely understood in the context of history of art – Gang of Five, according to some observers⁽⁷⁾, did not have the spirit of a collective who aimed to spearhead a new artistic movement. The structure of Gang of Five is rather loose, more like a group of friends who regularly gather and occasionally exhibit together. Each member has always worked independently and they have never directly conducted/organized any project together⁽⁸⁾. Looking at the bigger picture, perhaps Gang of Five is the product of the external forces: the ambition of the seniors with regards to the

phong trào/định hướng mới. Cấu trúc nhóm của Gang of Five khá lỏng lẻo, như một “túm bạn” thường xuyên tụ tập ăn uống, trò chuyện và thi thoảng có triển lãm chung với nhau. Mỗi thành viên từ trước tới nay vẫn luôn duy trì hoạt động độc lập và tuyệt nhiên cả năm người chưa trực tiếp cùng nhau tự triển khai một dự án nghệ thuật nào⁽⁸⁾ hay cũng chưa bao giờ cùng nhau đồng sáng tác. Nhìn ở góc rộng hơn, phải chăng Gang of Five là sản phẩm của các lực kéo – đẩy ở bên ngoài – từ ảnh hưởng của bậc đàn anh tới khả năng duy trì một nhóm có thể cho là tiên phong trong thời kỳ Mở Cửa, từ mong muốn tạo ra một “làn sóng mới” của nghệ thuật Việt Nam đến từ các gallery trong nước và nước ngoài, hay cái nhìn tích cực có phần lãng mạn hóa của các nhà nghiên cứu, phê bình nghệ thuật tại thời điểm đó? Và phải chăng chính những tác động này đã làm nên một Gang of Five lừng lẫy nhưng cũng đầy bí ẩn, một mặt họ giới thiệu tác phẩm của các nghệ sĩ trong nhóm ra rộng rãi công chúng, nhưng ngược lại cũng làm ẩn đi những đánh giá khách quan về nhóm dưới góc nhìn nghiên cứu lịch sử nghệ thuật? Dù thế nào đi chăng nữa, hiện thực cho thấy Gang of Five – dù hay hay dở – cũng đã khắc tên mình trong tiến trình phát triển nghệ thuật Việt Nam giai đoạn ngay sau Đổi Mới. Khoảng hai mươi năm kể từ lần cuối cùng các nghệ sĩ cùng nhau triển lãm dưới tư cách một nhóm⁽⁹⁾ và nhóm và là khoảng thời gian được cho là “tan vỡ” của Gang of Five tới giờ có lẽ là một khoảng nghỉ đủ dài. Đủ dài để các nghệ sĩ nhìn nhận lại, lấy hơi và quyết định cùng nhau đi tiếp; vừa đủ để có một thế hệ trẻ hơn với khoảng cách tuổi tác đủ xa để có thể khách quan truy vấn lại tư duy sáng tạo, cá tính nghệ thuật cũng như vị trí của Gang of Five trong giai đoạn chuyển giao, một cột mốc lịch sử (bao gồm lịch sử nghệ thuật) đầy nội lực và biến chuyển.

“Lạc bước Tân kỳ” – cái tên... có phần hơi “sến” – thực chất lại phù hợp với cuộc hội ngộ sau gần hai chục năm của nhóm nghệ sĩ. Tân kỳ mà Gang of Five thuộc về là một thời đại mới của mỹ thuật (hay nghệ thuật) Việt Nam, một thời kỳ ngắn, cụ thể, không có biên độ rộng như Modern hay thời kỳ Hiện đại của nghệ thuật. Gang of Five không phải là những người tiên phong làm cách mạng nghệ thuật, ngược lại, dòng chảy lịch sử đưa đẩy họ một

(5) *Họa sỹ - nhà phê bình Nguyễn Quân, nhà nghiên cứu mỹ thuật Thái Bá Vân, dịch giả - nhà thơ Dương Tường, ông Nguyễn Việt Hải chịu trách nhiệm chính ở Gallery số 7 Hàng Khay nơi các họa sĩ Gang of Five triển lãm lần đầu....*

(6) *Theo từ điển thuật ngữ nghệ thuật của Tate Modern, “art collective” được dùng để chỉ một nhóm nghệ sỹ làm việc chung với nhau để cùng nhau đạt được một mục đích, tiêu chí. Các nghệ sỹ trong một collective kết nối với nhau về tư tưởng thẩm mỹ hoặc quan điểm chính trị - xã hội.*
<http://www.tate.org.uk/art/art-terms/c/collective>

(5) *Painter - art critic Nguyễn Quân, art researcher Thái Bá Vân, translator - poet Dương Tường, Mr Nguyễn Việt Hải, manager at Gallery No.7 Hàng Khay, where Gang of Five painters had their first exhibition...*

(6) *According to art-term dictionary of Tate Modern, an ‘art collective’ is a group of artists working together to achieve a common objective. Artists working within a collective are united by shared ideologies, aesthetics and, or, political beliefs.*
<http://www.tate.org.uk/art/art-terms/c/collective>

possibility of forging a group of pioneers in the Doi Moi period; the desire to create “a new wave” of Vietnamese artists by the local and international galleries; or the positive and somewhat romanticized view on Vietnamese art of writers, critics at the time? And are these influences what created an illustrious but also mysterious Gang of Five: on the one hand, they exposed the five artists their practices to the public; on the other hand, they withheld the objective judgement of the group from the perspective of art historical research. In any case, the reality is Gang of Five, whether good or bad, has carved out their name in the development of Vietnamese art, particularly in post-Doi Moi era. Twenty years since their last exhibition together as a group⁽⁹⁾, also considered a “break up” period of Gang of Five, is perhaps a long enough break. Enough for the artists to look back, reflect, take a breath and decide to move forward. Enough time for a younger generation of a certain age gap to critically assess Gang of Five’s creativity, artistic contributions as well as their role in the period of transition, a historic milestone marked by dynamic internal forces and transformations.

The title of “Chancing Modern” may sound cheesy to many but it is in fact suitable for the reunion of the five painters after nearly two decades. The Modern that Gang of Five belongs to is a new era of Vietnamese art, a specific period, not as broad as the Modern period in Western art. Gang of Five were not the pioneers of an art revolution, but the flow of history has naturally driven them to a new context of practices, where they were able to express themselves freely without constraint from the previous period and shine. The works of Gang of Five are expressive, bold and original, paving the way for a richer visual vocabulary that inclined towards depicting personal emotions and individual perceptions. Through their efforts to explore different artistic languages (primarily Semi-

cách rất tự nhiên đến với bối cảnh thực hành mới, nơi họ được nới lỏng sự kiểm soát, tách khỏi những rập khuôn diễn ra giai đoạn trước đó và tỏa sáng. Nghệ thuật của Gang of Five, mang nét táo bạo hơn – với biểu hình đa dạng hơn, cái nhìn cá nhân hơn. Thông qua nỗ lực thử nghiệm với các dạng thức biểu đạt thẩm mỹ khác nhau (nổi trội là bản Trừu tượng và Biểu hiện); nhìn nhận lại những hiểu biết và giảng dạy phổ thông về hội họa; tái hiện sự vật hiện tượng dựa trên cảm xúc và quan điểm cá nhân (chứ không chỉ từ những hiện thực họ “nhìn thấy”); xoáy sâu khắc họa chủ đề tâm lý con người và đời thường (chứ không phải tái tạo một thế giới được tô hồng), tác phẩm của Gang of Five dường như lại bắt đầu “có quyền” được “lãng mạn” hơn. Tuy vậy, “Tân kỳ” của họ không chỉ toàn cái mới, mà phía sâu bên dưới về bề ngoài biến đổi không ngừng kia còn cả những giá trị, những thái độ, hành vi và những tư duy cũ. Đằng sau cánh cửa của vô vàn những cơ hội lại là không ít những ẩn số, bất trắc, và chạm, mâu thuẫn về phương thức, về quan điểm thực hành. Thành công, “đứt đoạn”⁽¹⁰⁾ hay sự tái hợp của Gang of Five đều hết sức tự nhiên, không chủ ý, tính toán.

Quá trình thực hiện “Lạc bước Tân kỳ” tại Xưởng phim Hãng phim truyện Việt Nam không thiếu những khó khăn, áp lực đến từ các tác nhân bên ngoài (không gian triển lãm, quyết định sáng tác mới...) một lần nữa thử thách tình bạn của Gang of Five và lớn hơn nữa là thách thức vai trò của Gang of Five trong xã hội đương đại nơi mọi thứ đã tiến đi quá nhanh. Bản thân trong nhóm ở một số thời điểm cũng đã tồn tại những nhận định khác nhau về vị trí, vai trò hay chính sự tồn tại của nhóm. Sau hơn ba mươi năm, tình thân của họ đã được thử lửa: đã có vấp ngã, có đau xót, có bất đồng quan điểm và có cả niềm vui. Từng thành viên đủ hiểu, đủ thành công và đủ khác nhau để cùng bước tiếp. Hơn cả tình bạn – khi giờ đây “ngũ hổ”⁽¹¹⁾ không còn là những người bạn thân tình – họ là tập hợp năm nghệ sỹ luôn hướng về nhau, tôn trọng nhau. Như bất cứ một hiện tượng nào, Gang of Five sẽ tiếp tục được thế hệ sau nhắc đến bằng cả sự hâm mộ có lẫn phân biệt, cũng bởi vì dòng chảy lịch sử đã khách quan lưu dấu họ – năm cá tính nổi bật của nghệ thuật Việt Nam trong một giai đoạn chuyển động không ngừng.

- (7.) Tham khảo bài viết “Does Vietnamese art have something to say” (Nghệ thuật Việt Nam có (còn) gì để nói) của Laurent Colin, nhận định của một số họa sỹ đồng thời như Vũ Lâm <http://soi.today/?p=2116> [Accessed April 2018]
- (8.) Thông thường các họa sỹ tham gia vào triển lãm do một người thứ ba khởi xướng và thực hiện
- (9.) Xem niên biểu thực hành – năm 1997 triển lãm tại London
- (10.) Ở đây chỉ đứt đoạn trong việc cùng nhau tham gia vào các triển lãm, các họa sỹ vẫn luôn duy trì mối quan hệ bạn bè trong suốt những năm tháng không hoạt động cùng nhau
- (11.) Dùng theo từ mà nhà nghiên cứu nghệ thuật, họa sỹ Nguyễn Quân gọi Gang of Five

- (7.) “Does Vietnamese art have something to say”, Laurent Colin, comments from some painters practising at the same time like Vũ Lâm <http://soi.today/?p=2116> [Accessed April 2018]
- (8.) Typically of that generation, artists participate in exhibitions/ projects initiated and organised by a third person/ party
- (9.) Refer to the Timeline -1997 exhibition in London
- (10.) Break-up here refers to the fact that the 5 did not participate in any exhibitions together. They still meet occasionally and maintain good friendships.

abstraction and Expressionism), breaking away from what was commonly taught and understood as “academic” painting, they reconstructed reality based on how they felt, capturing the everyday life of the human psyche as the country was going through one of its most significant transitional states. However, it is equally important to keep in mind that underneath this so-called “modern era”, there still existed undeniable old values, behaviors and mind-sets; and that behind the Gang of Five’s myriad of opportunities there was still uncertainty and conflict in methodology, perspective, and practice. Whether it be Gang of Five’s success, “split”¹⁰ or reunion, everything occurred naturally without prior intended calculation.

“Chancing Modern” is a sophisticated and ambitious installation. The process was met with difficulties, pressure from external factors (securing an exhibition space, decisions to make new works, etc.). It was also a challenge to Gang of Five’s friendship and deeper than that is the challenge to the role of Gang of Five in contemporary society where things have transformed too fast. Within the group itself, at different times, there were different opinions of the position, role or even the existence of the group. After more than 30 years, their friendship has been tested: there were irritations, controversies regarding the ways things should be executed, and there was joy. Each member was understanding, successful and also different, enough to move forward together. More than friendship – as they are no longer the closest of friends who share everything together – Gang of Five is the gathering of five artistic souls who always look to one another, respect each other. Like any phenomenon, Gang of Five will continue to be mentioned by the next generation with both admiration and criticism, because the flow of history has objectively borne their mark – five prominent personalities of Vietnamese art in a period of intense transformation.